

DRUŠTVO BIBLIOTEKARA ISTRE - P u l a

V I J E S T I
DRUŠTVA BIBLIOTEKARA ISTRE

BROJ 4

PULA 1982.

Uređuje : UPRAVNI ODBOR
DRUŠTVA BIBLIOTEKARA ISTRE

Adresa redakcije - DRUŠTVO BIBLIOTEKARA ISTRE
52000 P u l a

M. Gupca 2, tel. 22-602

S A D R Ž A J

- Marija PETENER-LORENCIN, Deset godina rada na uni
verzalnoj decimalnoj klasifikaciji u Naučnoj biblioteci
u Puli str.1
- Marija VREKALO, Slikovnica prva knjiga djeteta str.10
- Marija PETENER-LORENCIN, Izvještaj sa Seminara Sekcije za
školske knjižničare Društva bibliotekara Istre str.16

Deset godina rada na Univerzalnoj decimalnoj
klasifikaciji u Naučnoj biblioteci u Puli

Da bismo uopće mogli govoriti o primjeni UDK u Naučnoj biblioteci u Puli moramo se vratiti desetak godina unazad, snimiti stanje stručnih kataloga i ponešto reći o njima, jer je upravo to stanje uzrokovalo uvočenje UDK u ovu Biblioteku.

U vrijeme uvođenja UDK u Biblioteci su postojala 3 stručna kataloga i to:

1. stari stručno-predmetni "talijanski" katalog
2. novi stručno-predmetni katalog
3. stručno predmetni katalog zavičajne zbirke.

Prvi je katalog zatečen nakon rata na talijanskom jeziku, pa su se zbog upotrebe struke prevele na hrvatski jezik. Klasifikacije je tu bila stručno-predmetna, zastarjela. Ukazala se potreba za formiranjem novog stručnog kataloga kao, uostalom, i ostalih kataloga. Za samo formiranje kataloga korišteno je "Uputstvo za bibliografsko popisivanje članaka Leksikografskog zavoda SFRJ", Zagreb, 1952. u kojem je bio Raspored struka za bibliografsku kartoteku Leksikografskog zavoda. To je u ono vrijeme bila dobra osnova za početak formiranja stručnog kataloga. No, s obzirom na razvoj nauke i tehnike, ako se zna da informacije iz pojedinih naučnih grana zastarjevaju u prosjeku za cca 9-10 godina (fizika čak 4,6) i s obzirom na naš poslijeratni brzi razvoj, ta se klasifikacija ubrzo pokazala vrlo manjkavom, uskom. Trebalo je proširivati podgrupama, koje su često prelazile u čiste predmete. Primjera radi mi u tom stručnom katalogu imamo slijedeće grupe: Statuti, Pravilnici, Priručnici, Udžbenici, Zakoni, Odluke itd. dogodilo se naime da su opća obilježja niza struka postala glavne struke. To je najveći nedostatak ovog kataloga. Drugi nedostatak je što se unutar glavnih međaša pojavilo more listića složenih abecednim redom (znači autorski raspored) ne poštujući pravilo da se cca 25-30 listića izradi novi međaš unutar osnovne grupe. Uzmemo li npr. grupu "Udžbenici", tu ćemo zateći sve udžbenike poredane abecednim redom autora bez obzira na škole, razrede ili stupanj školovanja. Da se ta masa listića još uvećala pridonijele su tome upućenosti na drugog i trećeg autora ili naslove koji po pravilu o radu stručnog kataloga ne bi smjele nikako ulaziti u stručni katalog.

Međaši, ne samo što ih ima malo nego i nemaju jahače odnosno ispupčenja, pa su stoga grupe postale vrlo nepregledne a samo pretraživanje u tom katalogu predstavlja pravi fizički rad.

Isti je slučaj sa trećim po redu katalogom, Stručnim katalogom zavičajne zbirke Istriace. U njemu npr. imena pojedinih mjesta Istre predstavljaју struku.

Mislimo da ti nedostaci u stručnim katalogima nisu karakteristika samo naše Biblioteke već su se oni pojavljivali a i danas su prisutni u velikom broju biblioteka širom Jugoslavije.

Što se tiče klasifikacije, bibliotekar se tada, a nije u mnogo boljem položaju ni danas, morao snalaziti na razne načine, jer jedinstvene klasifikacije nije bilo kao ni međubibliotečne koordinacije rada. Da je klasifikacija najsloženija i najodgovornija faza u obradi knjige ne treba govoriti, jer se ona danas smatra vrhunskim poslom, a po težini i odgovornosti na prvom je mjestu. Klasificirati knjigu znači razumjeti njen sadržaj (tematiku) i odrediti joj mjesto među drugim knjigama srodnim ili različitim po sadržaju. Da bismo joj mogli odrediti to mjesto moramo raspolagati dobrom bibliotečnom klasifikacionom shemom, jasnom, praktičnom, elastičnom baziranom na naučnoj klasifikaciji znanosti i jedinstvenom za čitavu pokrajinu, republiku ili zemlju.

Kako su bibliotekari bili svjesni da izmjene i dopune klasifikacione sheme koje su vršili predstavljaју privremena rješenja, počela se rađati misao o uvođenju novog načina klasifikacije znanosti. Povod je bilo izlaženje iz tiska Stručnog kataloga Janka Živkovića. Jedni su bili mišljenja da rad na postojećem katalogu treba prekinuti i krenuti na novi način rada, a drugi da bi postojeću shemu trebalo samo proširivati UDK tablicama. Tako je na jednom od stručnih aktiva (3.II 1970.) zaključeno da se prelazi na potpuno nov način rada, na UDK sistem klasifikacije. Sistem UDK proučen je iz samog uvoda u Stručni katalog Janka Živkovića, koji je dosta dobar, i tekuće bibliotekarske periodike.

Zbog ogromnog fundusa knjiga, zatvorenog i malog spremišnog prostora, raspored knjiga na policama ostao je po numerusu kurensu.

U početnoj klasifikaciji išlo se na tri decimale da bi se vremenom proširivalo i prihvatilo tablice u cijelosti, a kasnij

i nadopunjavalo skraćenim izdanjem UDK FID 323/1959 ili popularno izvanim "Beogradskim tablicama". Morao je vladati jedinstven princip da ne bi došlo do šarenila u klasifikaciji i na taj način učinilo građu nedostupnom korisnicima. Tu je koordinacija rada među klasifikatorima trebala dostići maksimum, kao i između njih i informatora. Da to uvijek nije bilo tako govori sam katalog. Negdje je klasifikacija bila vrlo uska da bi negdje bila znatno šira. To je uzrokovalo niz rasprava bez pravih zaključaka, jer u pitanju je bila malobrojnost bibliotekara. Kadar je bio, a i sad je jedan od osnovnih problema Naučne biblioteke u Puli, u kojoj i danas na obradi knjiga rade svega 2 bibliotekara na godišnji priliv od 3.500 bibliografskih jedinica samo obaveznog primjerka, sa radom na abecednom, stručnom i predmetnom katalogu, a u novije vrijeme i naslovnom katalogu.

U Odjelu periodike se u isto vrijeme kad i u Odjelu knjiga počinje raditi po UDK. Za periodiku nije ništa posebno dogovoreno. Ono što je vrijedilo za knjige, to je vrijedilo i za časopise i novine. U svakom slučaju klasifikacija periodike i to časopisa, jer se klasifikacija novina nije vršila do 1978., bila je daleko jednostavnija na što je ona danas. Uzimane su osnovne grupe s pomoćnim oznakama (05).

Iza uvođenja UDK prošle su pune dvije godine rada kada se započelo s ulaganjem listića u katalog, odnosno formiranjem kataloga. Zaključak o početku ulaganja listića donijet je 2.06. 1972. Slijedio se sistem rasporeda listića naznačen na 12 str. Stručnog kataloga Janka Živkovića, koji po našem mišljenju nije dovoljno razrađen.

Te iste godine dolazi do manjih nesuglasica oko primjene tablica, kao i pitanja jednog klasifikatora ili više njih? To je pitanje koje je i danas još uvijek otvoreno.

Rad na klasifikaciji još se više zakomplicirao uvođenjem u upotrebu i trećih tablica : Univerzalna decimalna klasifikacija - Slovenska skrajšana izdaja - FID 406/1967. Ljubljana. Zaključeno je naime da su "Slovenske tablice" za sada u nas najbolje i sa svim izmjenama, te bi ih trebalo koristiti. Uz ova tri predloženo je da se prati i konzultira Bibliografija Jugoslavije.

Korištenje svih tih tablica znatno je otežalo rad u Katalogu, gdje postoje samo jedne tablice (Stručni katalog Janka Živkovića) sa rukom ispisanim nadopunama. Često se upozoravalo da

... 1976. (120X) ... Komiteta za klasifikaciju SRH ... Prijedlog samoupravljanja po sistemu UDK, kojeg je izradila grupa klasifikatora iz Maribora za predstojeće savjetovanje o klasificiranju literature s područja našeg samoupravnog socijalističkog društva. Naši su se klasifikatori tu trebali angažirati, zauzeti nekakve stavove mišljenja, međutim materijali su dati prekasno, bilo je premalo vremena da se nešto učini. Ali kad je 1977. došlo do teškoće u klasifikaciji samoupravljanja taj se Prijedlog prihvatio bez većeg razmišljanja i bez obzira na to što nismo dobili povratnu informaciju s tog savjetovanja. Mislimo da je to bio dobar korak, jer bi se sve stručne stvari u protivnom trebale preklasificirati.

Osim već spomenutog i prihvaćenog Prijedloga za klasifikaciju samoupravljanja prihvatili smo i izmjene prijenjene u Bibliografiji Jugoslavije - Serija "A" - članci i prilozi u serijskim publikacijama, prema dopunama i korekcijama objavljenim u Extensions and Corrections to the UD 1974/75. FID, 1975. Series 0-N° 1.

Ostaje nam pravo prazno mjesto u Bibliotekarskim novinama. Posljednje izmjene publikacije su u 1980. godini a to su: Izmene i dopune UDK: Tablica i 0/3 iz Bibliotekarskih novosti, sv. 12, br. 1, 1980. Ostaje nam pravo prazno mjesto u Bibliotekarskim novinama : Izmene i dopune UDK : 4/0 i klasifikacija samoupravljanja po sistemu UDK koje je izradila Komisija za klasifikaciju Saveza društava bibliotekara Jugoslavije a kao rezultat Mariborskog prijedloga.

Nakon višegodišnjeg razmišljanja o kupnji i upotrebi srednjeg izdanja UDK tablica ove godine je to učinjeno. Kako će se sve to uspjeti uskladiti pokazati će vrijeme. Iz već napisanih redaka vidljivo je da se bibliotekari u toku svih deset-jeđanaest godina rada nisu nikada upuštali u analizu UDK. Uvijek se radilo dosta površno, zaključci bi bili donijeti na brzinu, bez prethodnih rasprava. Što je tu bio uzrok? Mislimo da je tu prije svega u pitanju kašar i vrijeme. Malobrojnost bibliotekara, koji su naprosto pretrpani poslom i angažirani u ne malom broju samoupravnih tijela Radne organizacije kao i vani, omogućavaju to ljuda da uo neke radnog vremena

posvete problemima u struci, da dublje uđu u problem. Rezultati koji se postižu, a oni su vidljivi, postižu se samo njihovim maksimalnim zalaganjem. Nema ažurne obrade to je razumljivo, ali se zato građa koja se obradi, obradi u potpunosti.

RAD NA KLASIFIKACIJI DANAS

U Biblioteci već iz gore spomenutih razloga nema nikakve specijalizacije rada, tako da nemamo klasifikatora koji bi isključivo obavljao posao klasifikacije, a nema također ni podjele za klasifikaciju unutar pojedinih grana znanosti i tehnike. Bibliotekar u obradi knjižnog fonda je ujedno i katalogizator i klasifikator, a po potrebi i informator. Njegov je rad isprekidan što utječe na kvalitetu i kvantitetu posla.

Knjižni fond koji je namijenjen obradi stavlja se na police ili se u hrpi donosi bibliotekaru. On najprije odabire građu, koja je prema njegovom mišljenju primarna za obradu (prema zahtjevima korisnika ili po tematici) i nju najprije obrađuje. Sistematskog slaganja građe prema pojedinim granama znanosti nemamo, jer jedan ili dvoje ljudi katalogiziraju i klasificiraju svu građu (Odjel knjiga). Bibliotekar znači vrši kompletnu obradu knjige. On mora biti vrlo staložen, dosljedan, ne smije biti površan, iste stvari mora klasificirati na isti način tako možda nije u potpunosti pogođen indeks. On mora razlikovati bitno od nebitnog, da za svaki dio knjige, naročito kad se vrši predmetna klasifikacija, ne daje poseban indeks, jer bi se samo na taj način preopteretio katalog.

U slučaju kad se radi o ponovljenom izdanju uvijek se kontrolira raniju klasifikaciju tako da ona bude istovjetna. Složeniji indeksi kao i oni kojih nema u tablicama olovkom se upisuju u tablice, u predmetno kazalo, jer nemamo predmetnu pomoćnu kartoteku ili tzv. radne tablice. One će uskoro biti uvedene.

Klasifikacija u Odjelu periodike vrši se na isti način, nakon katalogizacije časopisa. Razlika je u tome što je tu klasifikacija mnogo manje zastupljena.

Bibliotekari dnevno klasificiraju cca 12-14 knjiga a nerijetko i mnogo manje, što ovisi o tome kakva je klasifikacija i koliko ima predmetnih listića. Pri tom se poštuju norme, koje je izradila Narodna biblioteka iz Beograda. Naime, te su norme prihvaćene dok se ne izrade norme za SR Hrvatsku, a zbog praćenja rada i nagrađivanja.

U toku rasprave rekli smo da je Biblioteka prihvatila u potpunosti Izvod iz UDK Janka Živkovića i da je to polazna osnova za klasifikaciju. Iako se kaže da je to skraćeno izdanje tablica UDK, mislimo da se ovim tablicama u bibliotekama općeg tipa može dobro raditi. Problem izbora onda kada se one upotrijebe u specijalne svrhe, kad se u pojedinim grupama ide u detalje. Sigurno je, da jednu specijalnu biblioteku kao npr. Biblioteka Arheološkog muzeja, neće zadovoljiti samo jedan indeks za arheologiju 930.26 kad je to jedna grana znanosti, ali da će taj indeks zadovoljiti jednu narodnu biblioteku, to je sigurno. Naučna biblioteka kao što je ova naša, s obaveznim primjerkom, rekli bismo ni jedno ni drugo. U nju stiže materijala iz raznih područja znanosti i tehnike, od najopćenitijih priručnika do usko stručnih stvari, gdje je potrebna detaljna klasifikacija. Znači, mogli bi ići od najjednostavnije do najsloženije klasifikacije. Prema nam biblioteka tj. potrebama korisnika mislimo zauzeli mjesto negdje u sredini. Ne upuštamo se u detalje, niti dajemo općenitije indekse. U svakom slučaju trebali bismo koristiti srednje izdanje tablica što ćemo uskoro i činiti. Ograničili smo se na 6 decimala, a tamo gdje je potrebno idemo i na više npr. kod klasifikacije samoupravljanja, gdje se ide i do 7 decimala. Uz glavni broj ide i upotreba općih i specijalnih pomoćnih brojeva, pa se taj indeks znade dosta izdužiti.

Iako radimo po skraćenom izdanju tablica mi sve indekse ne upotrebljavamo. S druge strane neke grupe znatno proširujemo kao npr. grupu 37 Odgoj, Obrazovanje. Nastava.

Nekobna grupe zastupljene s daleko više listića, što navodi na zaključak da je tu u pitanju veća izdavačka produkcija ili jači razvojni grana znanosti. To su naročito grupe 3,6 i 8. Tu je građa, naročito grupa 3 i 6, najobimnija a klasifikacija najteža. Nemamo na raspolaganju određene indekse pa se moramo snalaziti na razne načine upotrebljavajući širi indeks, ili služeći se znakovima plus / / i dvotočje / /. Naročito je to teško kod interdisciplinarnih znanost. Npr. ekologiju mi možemo promatrati sa stajališta biologije, kemije, geografije i društvenih nauka. Slično je s informatikom U takvim slučajevima obavezno pribjegavamo upotrebi znakova plus i dvotočja, jer takve znanosti nisu kao podgrupe sadržane u osnovnim grupama znanosti.

Problem klasifikacije javlja se u grupi 5, toliko diskutabilnoj grupi, koja ne zadovoljava socijalističke zemlje i njih pojedinačno, jer svaka od njih ima neke specifičnosti u društvenom uređenju. Mi smo zato i prihvatili Prijedlog klasifikacije samoupravljanja, jer nam se u grupi za samoupravljanje 331.152.1 počela stvarati nepregledna masa listića. Smatrali smo da je bolje prihvatiti taj Prijedlog, pa makar kasnije, ako bude potrebno, promijenili indekse, nego sve trpali u istu vreću.

Poseban problem za nas predstavljaju stalne izmjene i dopune koje nismo u mogućnosti pratiti. Preklasifikacija iziskuje jako puno vremena, jer slijede ispravci u svim katalogima. Na koji način to mogu vršiti dva bibliotekara u Odjelu knjiga na toliko tisuća bibliotečne građe? Rješenje vidimo jedino u izradi radnih tablica na osnovu kojih će se morati izraditi abecedno predmetno kazalo za rad u katalogu, jer se od korisnika ne može tražiti da kod određenih pojmova gube vrijeme u razmišljanju o njihovoj sistematskoj pripadnosti. To je ne samo nužno imati uz stručni katalog, već i jedini izlaz za nas dok se ne budemo jače ekipirali.

Opće i posebne pomoćne brojeve koristimo u klasifikaciji svih grana znanosti i tehnike. Najčešće su u upotrebi oznake za mjesto, za jezik i za publikacije za nastavu i studij, a u klasifikaciji periodičnih izdanja, vremenske oznake, oznake za periodična izdanja, za mjesta jezik i gledište. Prihvaćanjem izmjena i dopuna iz Bibliotekarskih novosti mi smo tablicu općih oznaka proširili.

U korištenju pomoćnih brojeva ne idemo u nekakve detalje, no možemo reći da je svaki pojam njima definiran, a knjige se na neki način tim pomoćnim oznakama grupiraju u samom katalogu unutar pojedinih struka.

O samom stručnom katalogu po UDK nećemo ovdje govoriti, jer UDK katalog kao i ulaganje listića i sl. tema su za sebe, a ovdje ostaje premalo prostora.

Na kraju, prije nego što zaključimo da samo nešto kažemo o suradnji između biblioteka, kao i Naučne biblioteke u Puli i matične Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu.

Rečeno je već davno da su bibliotekari Naučne biblioteke u Puli bili prvi među naučnim bibliotekama u Hrvatskoj, koji su započeli raditi po UDK i to bez ikakva iskustva, uzora, pomoći i sl. 1973. godine oni su organizirali prvi radni sastanak istovrsnih

biblioteka s područja Hrvatske na čijem je dnevnom redu bila i primjena UDK sistema u naučnim bibliotekama SRH. To je bio prvi i posljednji, do danas, sastanak ovakve vrste. Bilo je savjetovanja i sl. sastanaka, ali onih gdje se posebno isticala praksa nije bilo. Možda bi Matična služba trebala organizirati ovakve radne sastanke na kojima bi se susretali bibliotečni radnici i izmjenjivali svoja iskustva. To je ono što nedostaje svim bibliotekama izvan glavnih gradskih centara. Suradivati moramo, pogotovo danas kad toliko potičemo razvoj bibliotečno-informativnog sistema. Toga moramo biti svi svjesni.

1974. godine bilo je formirano posebno tijelo na nivou Republike tzv. Komisija za klasifikaciju, koja je formirana na temelju zaključaka V skupštine Saveza društva bibliotekara Jugoslavije. Zbog čega nismo uže bili povezani s tom Komisijom ne znamo. Bili smo prisutni na konstituirajućoj sjednici 1975. godine, koja je mnogo obećavala, a između ostalog isticala je i suradnju među knjižnicama koje primjenjuju UDK sistem. Na tome je sve i ostalo. No, bez obzira na dosadašnju praksu polažemo veliku nadu u rad te Komisije.

Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Zagrebu je tek nedavno prešla na klasifikaciju po UDK, pa prema tome od njih nismo ni mogli imati neke pomoći u ovih deset godina. Uvođenjem centralizirane obrade (to su počeci) nismo zadovoljni, jer smatramo da je tu klasifikacija u začetku, dosta neujednačena i pojednostavljena.

Posebnu suradnju na području klasifikacije s drugim bibliotekama nismo uspostavili ni u Republici ni šire. Pretpostavljamo da će to biti isto tako jedan od slijedećih naših koraka kako bismo utvrdili, uspoređujući se s drugim bibliotekama dakle smo došli, koliko zaostajemo odnosno koliko smo u prednosti, kao i što trebamo poduzeti u daljnjem radu.

Bez biblioteke ne može se zamisliti ni jedna prosvjetna ni naučno-istraživačka ustanova kao ni veća radna i industrijska jedinica. Na svakom mjestu gdje se vrše naučna istraživanja moraju postojati službe odnosno mediji preko kojih se dolazi do informacija. Praćenje nekog naučnog problema kao i napredovanje u njegovom rješavanju usko su povezani sa prikupljanjem naučnih informacija, a to je glavni zadatak naučne biblioteke. Da bi taj zadatak mogla vršiti ona mora imati dobar stručni katalog, sa dobrom bibliotečnom

klasifikacionom shemom kako bi ona korisnicima bila što pristupačnija i svrsishodnija, jer problem klasifikacije knjižnog fonda postaje iz godine u godinu sve teži i to ne samo s obzirom na snalaženje u moru svakodnevnih novih publikacija, nego i s obzirom na razvitak same nauke.

Koliko će Naučna biblioteka u Puli uspjeti da odgovori tom zadatku veliko je pitanje. Da li će ova općina i ovaj kraj konačno uvidjeti značaj ove ustanove i omogućiti joj brz i nesmetan razvoj, i to je pitanje.

prof. Petener-Lorencin Marija

S L I K O V N I C A P R V A K N J I G A D J E T E T A

"Slikovnica je prva dječja knjiga. A sve što je u životu prvo ima posebnu važnost i značenje. Ne govori se uzalud o prvim dječjim koracima, prvim izgovorenim riječima, prvom izletu, prvom gledanom filmu, prvom pogledu i prvoj ljubavi. Sve što je prvo, izrazitije se i jače usijeca u dušu, dublje se pamti, snažnije utječe na formiranje karaktera. Zato nije svejedno kakvu prvu knjigu dajemo djeci u ruke, čime ih u proljeće njihova života duhovno hranimo".

Iz čitanke iz dječje književnosti Zvonimira Diklića i Ive Zalara.

Budući da će ovdje biti stalno u centru našeg govorenja i razmišljanja slikovnica kao prva knjiga djeteta, potrebno je da kažemo nekoliko riječi o njezinoj povijesti, tj. o njezinom postanku. Svima je poznato da je ona sastavni dio dječje književnosti. Dječja književnost u svijetu uopće veoma je mlada, a u našoj zemlji njezini počeci datiraju pred nešto više od 100 godina. Međutim, i u svijetu i u nas - upravo u posljednjim desetljećima toliko je procvatila, da je o njezinoj egzistenciji gotovo nepotrebno raspravljati. Sigurno smo svi mi više puta čuli kako se za ovaj XX vijek kaže da je vijek djeteta. To je misao poznate švedske književnice i pedagoga Ellen Key. Ovakva konstatacija je posljedica promjena pogleda i stavova o djetetu i djetinjstvu opće. Brojni dokazi govore nam, da se umjetnost, a posebno književnost već dugo bavi djetetom intenzivnije nego ikada ranije (u povijesti uopće). Književnost za djecu postavlja svijet djetinjstva, od samog njegovog početka u centar zbivanja i izražavanja. Dječja književnost je ona književnost koja po tematici i formi odgovara dječjem iskustvu i uzrastu. Da se podsjetimo, dječja književnost se dijeli u žanrove ili vrste. To su u užem smislu: dječja poezija, priče, romani i pripovijetke o djetinjstvu, igrokazi i slikovnice.

Slikovnica je namijenjena najmlađem uzrastu. Dijete najmlađeg uzrasta doživljava je kao igračku. Knjigu možemo donekle promatrati kao i igračku i uspoređivati njihov međusobni odnos u toku razvoja dječje ličnosti. Igračka ima, kao što je dobro poznato, neobično važnu ulogu u razvoju ličnosti svakog djeteta. Igranjem dijete uči i razvija svoje sposobnosti na najbolji mogući način.

U igri ono upoznaje svoje sposobnosti, upoznaje sebe i svoju okolinu. Ako igračka odgovara uzrastu djeteta i njegovim psihofizičkim mogućnostima, onda je igračka najvažniji element u razvoju svakog djeteta. A što je s knjigom?

Današnje dijete se veoma rano susreće s knjigom. Dijete najmlađeg uzrasta doživljava knjigu kao igračku. Knjiga pored igračke ima neobično važnu ulogu u životu i razvoju djeteta u svim fazama njegovog djetinjstva. Ona je kao i igračka, a kasnije i mnogo više od igračke, most za prelazak u svijet odraslih, stjecanje iskustva i upoznavanje mogućih rješenja raznih problema koje ovo najosjetljivije razdoblje čovjekovog života donosi.

Karakteristika ovog najranijeg doba najmlađeg čitaoca jeste da mu je potreban posrednik između knjige - slikovnice i njega kao čitaoca. Ta uloga posrednika je veoma važna u ovoj najranijoj fazi čitanja. Posrednik pruža djetetu mogućnost upoznavanja s knjigom, on odabire slikovnicu koja dolazi u ruke maloga čitača, on preuzima ulogu čitača, a zatim je i interpretator same priče. Kao i dobra igračka, tako i dobra slikovnica neće dodijati djetetu. Dijete ovog uzrasta odbija knjigu koja je nezanimljiva. Neki pokazatelji govore da knjige koje djeca odbiju već u najranijoj fazi čitanja su, u pravilu, loše slikovnice. Još je jedna karakteristika najmlađih čitalaca, a to je da istu priču vole više puta slušati, ako im se sviđa, što više, oni traže da im se čita ponovo. Svakim ponavljanjem oni upotpunjuju svoje iskustvo i odnos prema svijetu koji ih okružuje.

Nakon što je upoznao sadržaj knjige - slikovnice, ponovno "čitanje" može se odvijati i bez posrednika.

Kakve knjige slikovnice ponuditi najmlađem čitaocu? U preobilju raznih predmeta namijenjenih djeci, nalazi se i dječja slikovnica - ta prva knjiga djeteta.

Nažalost, slikovnica nije samo dragocjena knjiga, nego i roba. Kao takva podliježe zakonima tržišta. Još uvijek imamo prilike vidjeti u svim našim knjižarama, i u onim najsvremenije opremljenim u svakom pogledu, hrpu šarenila nazvanog "dječja slikovnica". Ovako šarena, ona je postavljena na najvidljivije mjesto u svim knjižarama. Ta pojava nije, na žalost, zbog njene vrijednosti i uloge u životu najmlađeg čitača, već zbog pozitivnih komercijalnih efekata. Slikovnice se uz školsku knjigu najčešće i najlakše kupuju.

Na osnovu ovoga, moglo bi se zaključiti da kupac (bez obzira tko bio, ipak je najčešće roditelj, jer se on najčešće pojavljuje kao posrednik) zna za veliku vrijednost koju ima slikovnica u odgojnom, obrazovnom i emocionalnom smislu za razvoj najmlađeg čitača. Na žalost ta vrijednost je samo u količini, dok bi se o njenoj vrijednosti moglo mnogo raspravljati. Zaključak bi se mogao još uvijek ovako formulirati: roditelji kupuju djeci još uvijek mnogo loših slikovnica. Ako nije razvijen ukus kupaca, u ovom slučaju odgajatelja u najširem smislu riječi, odnosno roditelja, tj. posrednika, ako oni traže jarke, kričavo boje, dezenom i krojem lijepo obučene životinje, limunadno slatkaste priče - šund i kič caruje. Da je tako, dokazuje i jedna akcija Centra za izvanškolski odgoj djece u Zagrebu. Ta akcija pokrenuta prije nešto više od 10 godina imala je zadatak da se ispita i ocijeni kvaliteta aktualnih slikovnica. Bila je više nego porazna činjenica kad je od 76 slikovnica pozitivno ocijenjeno, s likovnog i tekstovnog aspekta, samo 9 slikovnica. To je slika tadašnjeg stanja na području naše prve knjige namijenjene djetetu. Ovoj akciji bio je prvenstveni zadatak ne samo da konstatira stanje, već da se poduzmu određene mjere kako bi se onemogućile ovako veliki priliv slikovnica loše kvalitete. Posljedica ove akcije jesu i nastojanja stručnih radnika da se poduzmu konkretne akcije u tom smislu. O tim nastojanjima svjedoče brojni referati poznatih i priznatih društvenih radnika - stručnjaka, pedagoga, likovnih radnika - ilustratora i drugih.

Situacija se nešto promijenila na bolje, ali to nije ni izdaleka stanje s kojim bismo trebali biti zadovoljni. Važno je ovdje napomenuti da niti na inozemnom tržištu nije stanje mnogo bolje. U odnosu na slikovnice naših autora, uvozne slikovnice su mnogo lošije. Omjer je još porazniji na pokazatelja akcije Centra za izvanškolski rad djece u Zagrebu. To pokazuje da su naši izdavači skloni, veoma često, posegnuti za stranim slikovnicama, koje su likovno loše ilustrirane, prijevod je u čestim slučajevima veoma loš i rijetko u duhu našeg jezika. Zato se preporučuje da će se mnogo manje pogriješiti ako se kupi slikovnica naših autora. Jedan od pouzdanih dokaza da je slikovnica stranih autora (govori se u množini jer se misli na dvodimenzionalnost slikovnice) bit će činjenica što neće imati podataka o autorstvu.

Što najčešće imamo prilike vidjeti u tim lošim slikovnicama? To su još ponekad vijugavo izrezane knjižnice, vjeverice s obaveznicama

češerima, mačke odjeveno u stila austrougarskih gusara, plavokose bucmaste djevojčice, s jakim namazom crvenila na obrazima, obavezno s plavim ili crvenim mašnicama i dugim trepavicama, a svi prostori, od pasjih kućica do konjižnica su puni idile, "zašećerani" zelenom tratinom i "ljupkim" cvijećem. Ovakvu kič ilustraciju često prati i "adekvatno" kvalitetan tekst, primjerice u stihove pretočena priča o Ivici i Marici:

... Stara pride
A Marica zgodu vide
Iz sve snage straga jurnu
I u vatru babu gurnu.

Kakav je poetski i odgojni doživljaj djeteta kad pročita ili čuje ove stihove, ne moramo mnogo govoriti. Ivakav primjer nije usamljen. Bilo bi nepravедno a da ne kažemo da ima i dobrih slikovnica. Takve primjere treba istaknuti. To su npr. slikovnice koje su stvorili autori zagrebačke škole crtanog filma (Bourek, Grgić, Marks, Štalter, Vukotić i dr.). Posebno treba spomenuti i na njih ukazati na grafički i koloristički vrlo uspješni i izuzetne slikovnice danskog slikara Dica Brunee. One su pravljenе po svim istančanim mjerama umjetnikai mnogobrojnim pedagoškim zahtjevima postavljenim pred tu prvu knjigu djeteta, pred taj "oslikani prozor" u svijet. Prvih šest slikovnica iz Dick Brunine serije došlo je, da u krajnji trenutak popuni veliku prazninu u proizvodnji kvalitetne slikovnice. One su namijenjene mališanima od 2-3 godine života. To je već doba kad dijete postaje sposobno da svoj dječji svijet i svijet igračaka proširi na prvu knjigu - za njega pravljenу i njemu primjerenu. One objedinjuju do maksimuma likovnu, odgojnu, pa i obrazovnu komponentu. Ova serija je rađena tako da svaka za sebe knjižnica - slikovnica ima zaokruženu cjelinu, a sve zajedno jednu razvojnu liniju, koja ide metodom od poznatog k manje poznatom - od jednostavnog složenijem. Kad govorimo o Dick Bruninim slikovnicama, onda je vidljivo da se kod njih vodilo računa o formatu knjige - slikovnice. Znalo se unaprijed da za malu dječju ruku je najidealnija veličina od 16 cm, tvrdo ukoričena, tako da omogućuje lako i jednostavno rukovanje. Podloga većine listova je čisto bijela, ili obojena čistim osnovnim bojama na kojima dominira jednostavni crtež. On poštuje vrlo važno pravilo kod slikovnice za najmlađi uzrast - a to je da u jednoj slici ne bude sadržano

mного detalja, jer dijete nije u mogućnosti da obuhvati veće cjeline, a i suvišan broj detalja odvraća pažnju od biti koju se ilustracijom željelo prikazati i naglasiti. Time se otežava i stvaranje novih pojmova. On ne zaboravlja istaknuti karakteristike stvari, predmeta ili bića, a isto tako mnogo pažnje posvećuje odnosima među predmetima. Gradacijom oblika i veličina, ovaj slikar i rođeni pedagog uvodi dijete u stvarni svijet koji ga okružuje. Njegove ilustracije pomognu djetetu i zaista su pravi most u upoznavanju svijeta koji doživljava najmlađi čitalac. U slikovnicama za najmlađi uzrast crteži su toliko jednostavni da im tekst nije neophodno potreban, a one koje su popraćene tekstem - stihovima S. Femenića, također ne škode djetetovom doživljaju određene slikovnice.

Za stariji uzrast (za školsku djecu) mogu se spomenuti slikovnice na temelju priča Ivane Brlić-Mažuranić s ilustracijama Cvijete Job. Od poznatih ilustratora ne može se a da se ne spomene ilustrator mnogih dječjih slikovnica, Vilko Selan GLIHA (ilustrirao mnoge dječje bajke kao što su poznata Ježeva kućica, koju svako dijete već u vrtiću upozna i zavoli, zatim je ilustrirao mnoge narodne bajke (kao npr. "Zlatoruni ovan"). Poznata mu je ilustracija Drvenog bicikla Gustava Kipkeca. Zatim treba spomenuti ilustratore Aleksandra Marksa i Pavla Štaltera (ilustrirali zajedno poznatu dječju bajku "Mrav dobra srca" Brane Črnčevića). U najnovije vrijeme ilustracije Danice Rusjan su sve viđenije u mnogim dječjim listovima i slikovnicama (ilustrirala "Ružno pače" H. Ch. Andersena, "Crtač zime" na stihove Vjekoslava Majera, "Djed Mraz na odmoru" na tekst Šunčana Škrinjarić i dr.). Ne smijemo zaboraviti slikovnicu "Još nam samo ale fale" Ljubivoja Ršumovića za koju je ilustracije izradio Dušan Petričić, a koja je nagrađena mnogobrojnim priznanjima (Zlatno pero Beograda, 1972. god., "Neven", nagrada Saveta za vaspitanje i brigu o deci SR Srbije, 1973., Prva nagrada za slikovnice na Sajmu knjiga u Beogradu, 1973. godine, Bronzana medalja na međunarodnom konkursu "Najljepše knjige sveta" u Lajpcigu, 1974. godine, Bronzana medalja na svetskoj izložbi "Knjiga u službi mira i napretka", Moskva 1975.). U klasiku dječje slikovnice ubraja se i slikovnica "Peća i vuk" autora Sergeja Prekefjeva i ilustratora Jirži Trnke.

Slikovnica je dvodimenzionalna knjiga. Ona se sastoji od slike i teksta. Uloge slike i teksta su ravnopravne, svaka na

svoj način iskorištava svoje izražajne moći.

Tekst mora biti sadržajan, izražen jasnim i preciznim stilom, a ilustracija, tj. slika ne smije biti imitacija, nego mora biti umjetnička transpozicija bića, predmeta i pojava iz stvarnog života. Smatra se da su bolje i fotografije nego loše ilustracije. Najbolja je kombinirana slikovnica, koja ima proporcionalan odnos slike i teksta, gdje se slika i tekst dopunjuju i prežimlju.

U cjelini sve slikovnice možemo podijeliti u 2 temeljne vrste:

- a) slikovnice koje proširuju i bogate dječje znanje objektivnim podacima iz života prirode i društva, i
- b) slikovnice s poetskim karakterom koje nose u sebi neko iskustvo i pouku, donose nove zamišljene svjetove i upućuju na stvaranje daljnjih. One razvijaju djetetovu maštu, djeluju na formiranje ukusa, stvaraju ideal i kriterij, a pomažu i upoznavanje objektivnog svijeta.

Na kraju svega kažimo još nekoliko riječi o značenju i važnoj ulozi slikovnice.

Ovo naše 20. stoljeće je pravo stoljeće slikovnice. Obzirom na velike promjene u svim sferama čovjekova života, a posebno s razmahom urbanizacije, djeca sve manje trče slobodnim prostorima, sve je veći broj ograničen na tijesne sobice golemih zgrada i nebodera. Još uvijek, i u najrazvijenijim sredinama, djeca premalo polaze vrtiće, pa je i zbog toga slikovnica uz televiziju jedini izvor spoznaje o svijetu i životu uopće. Zato njezina uloga i značenje sve više rastu kod nas i u svijetu.

Vrijedna slikovnica djeci nadomješta slobodnu igru i trčanje sa životinjama, donosi istine i pouke, razvija maštu, oštri dar zapažanja, upoznaje ih sa svijetom, razvija djetetove emocije, učini ga moralnom vrednovanju života, uz njezinu pomoć bogati svoj djetinji rječnik. Zbog svega navedenog, velike su mogućnosti njezinog odgojno-obrazovnog djelovanja.

Vrekalo Marija

Općinska knjižnica i čitaonica

NAUCNA BIBLIOTEKA - PULA
ISTRIACA
1982.
Č-174-B
M. A

Izvještaj sa Seminara Sekcije za školske knjižničare Društva bibliotekara Istre

U petak, 5.03.1982. u maloj čitaonici Naučne biblioteke u Puli održan je Seminar za školske knjižničare na traženje Sekcije za školske knjižničare Društva bibliotekara Istre. Seminaru koji je trajao 4 sata prisustvovalo je 11 viših knjižničara iz Istre. Predavač je bila Petener-Lorencin Marija, bibliotekar katalogizator-klasifikator iz Naučne biblioteke u Puli.

S obzirom da je problem rada školskih knjižničara godinama prisutan, kako u njihovom tretiranju i priznavanju u krugu ostalih nastavnika na školi, tako i u stručnom radu, za svaku je pohvalu ta njihova akcija, koja nadamo se neće biti i ostati jedina, da dodju do novih saznanja i da budu upoznati s novinama u bibliotekarskoj struci. Njihova je želja bila da se upoznaju s novim načinom katalogizacije po ISBD(M) i ISBD(S) standardima kao i novinama na polju Univerzalne decimalne klasifikacije, koju oni primjenjuju u svojim bibliotekama.

Prisutnima je dat pregled rada na pravilnicima za katalogizaciju u svijetu i kod nas, izneseni su razlozi uvođenja standarda i koju je ulogu IFLA imala u tome. Dat je pregled postojećih standarda i onih koji su prevedeni kod nas, i konačno primjena ISBD(M) i ISBD(S) standarda kroz primjere. Polaznicima je ukazano na osnovne razlike stare katalogizacije i katalogizacije po ovim standardima i na nužnost i obavezu primjene tih standarda i u školskim bibliotekama, jer i školske biblioteke čine kariku u lancu razvoja BIS-a Hrvatske.

Što se tiče Univerzalne decimalne klasifikacije ukazano im je prije svega na niz promjena, koje su uslijedile brisanjem pojedinih indeksa i same grupe 4 (koju oni još primjenjuju), te izlaženje iz štampe novih tablica za klasifikaciju samoupravljanja, kao i na već postojeće tablice.

Mislimo da je cilj ovog sastanka knjižničara postignut i da bi se ovakva način rada i pružanja stručne pomoći trebao nastaviti i to ne samo iz područja katalogizacije i klasifikacije već i bibliotečnog poslovanja, informatike, zaštite i bibliotečne građe i bibliografije, kako bi se bibliotečni radnici na području Istre mogli usavršavati i pripremati za stručne ispite što bi trebao biti cilj Društva bibliotekara Istre i Naučne biblioteke kao matične biblioteke za ovo naše istarsko područje.

prof. Petener-Lorencin Marija